

207

1.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Folkminnen

från

S k y t t s h ä r a d

berättade av

barnmorskan Hanna Andersson.

Upptecknade av

Ingemar Ingers.

F.d. barnmorskan i Tottarps socken, änkan Hanna Andersson å Kabbarp n:r 8 är gammal "sönnerlänning" och född 1842 i Fru Alstad, Skytts härad. År 1869-1888 var hon barnmorska i Fuglie, Skytts härad och 1888-1921 i Tottarp, Bara härad. Då hon avgick från sin befattning erhöll hon medalj, som tilldelades vid en högtidlighet i kyrkan, då även en annan gammal trotjänare i socknen, fjärdingsmannen Hans Olsson, fick samma utmärkelse.

Mor Andersson, som redan vid sin flyttning från Fuglie var änka, var i sin krafts dagar en mycket duktig kvinna och har personligen utfört betydande reparationer å sitt hus. - Hennes berättelser, som upptecknades i februari och mars 1922, och som återgivas på hennes genuina Skytts-mål, utgöres mest av minnen från Fru Alstad och Fuglie.

Fru Alstads kyrka.

Kjärken den lå po en höj bakke, de e där tätt ve
ja e barnfydd.

Å där sa di de va sådent alló om nätterne. Å där
lå snäckor po valved, å där va många skolle gå opp å se
ditte härne. Å de så ud som de konne hat vad nån slavs
övorsvämning. Den, Fru Alsta kjärke, skolle va mied, mied
gammel, men nu e han förbättred.¹⁾ Den skolle hat ståd åver
syndefloden, å de skolle va bevised me de, ad di många
snäckorne lå dä. For snacken gick jo ud, ad den hadde
ståd åver syndefloden, å så skolle di lie där te bevis
for ed. Men de skolle va många, många år sin. Den va tåm-
melet stor for å vare en gammel kjärke.

Där lå en går lie opp ad, den kalle di Annexegår-
en,²⁾ här länje den nu hadde léd där.

Stockstraff.

Om där va nån fick glytte å ente va gifte, så
skolle di stå i stocken så länje gudstjenesten vare.
Å de så ja når ja va liden, där sad en töse-stackel, de

1) D.v.s. restaurerad. 2) Legat. 3) "Glyttar", barn.

e åver sexti år sien. - De va nock mer, en konne komme ihu,
men når en har sådden akåvenhed¹⁾ så kan en ente komme mied
ihu. En har jo hat anned i tankorne så en har glemd så
mied. Somme e så ihukommelig, så di kan komme ihu vår inde-
ste itt.

Barndomsminnen.

²⁾

Där bode en engantagskvinje i vår gård, de va en räli
människe. Hom kom titt å tätt in i te voss, når vi sad å åd,
å då brute hom å si: "Ja får se ette, så ente glyttane får
for mien mad". Vi fickj titt kåckte ejj³⁾, vi fickj då vär
tre ejj, men då sa hom: "De konne jo vare nock me itt halt
ejj te vär". (De va jo åsse nåd å dele po itt ejj!) Å så
sa hom: "Ja brute gi mitt folk vär tre pantofflor å litt⁴⁾
salt, når di va ude i marken". - Måntro vi va galne po den
kvinjen mange gånge, åd hom konne fortryde voss maden po
den léen!⁵⁾

Men så vi nån sån där troppe - for di kom jo rie-
nes iblann - så ville vi glytte gå nårr i källeren å

1) Brådska, många bestyr. 2) Undantagskvinna. (Grann-
sämjan var kanske icke alltid så god, när en annan familj
övertagit gården). 3) Kokta ägg. 4) Potatis. 5) Missunna.

Stämme
Schutt hd
friv. Sm.

Aug. 2007.

Thygt. J. Ingemo

207

Per Rana Anderson

5.

Barnabon

gimme voss, for di ente skolle hitte voss. For då trode vi kried va näre. Vår går lå tätt ve vejen. Där kom he-le store skocke rienes, å når di kom så bårje vi ginne-st å ville gå nårr i källeren å gimme voss.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Bäckehästen.

Bäckehästen, den snackede di mied om. Di sa ad han kom å anammede folk. Ja kommer ihu som liden, di snackede så mied om han. Men de va i Alsta, där va en stor mosse, där sa di han va. Så va han dåbbelt så stor som en vanli häst. Å han kom opp po lanned iblann.

Goenisse.

Men där va många som sa: "Ja synes ad den har goe-nisse". Goenisse de skolle varre nån där hjalp dom om nätterne, så di behövde bare hålten så möed folk. Där skolle offres nåd te han, men de va där ente många som tytte di hadde rå ti. Ja kommer ihu ad di snacke om ad "den har goenisse, elles konne han ente rede si så pass". Nu kallor di ed jo "tur", om där e nån som redor si.

Marorna.

Marorne di kom jo å satte si po mongen po dom når
di lå å såv, så di konne ente åne.¹⁾ Den va där så många va
rädde for. Di skolle gjærre korsticken så skolle hom ente
ha mäjt me å komme å kväve dom. - Men de kan jo hände di
fick anntäppe, de va ilieväl di anfäktedes.²⁾ Men di kalle
ed jo for maren. Där va nåd di skolle lese me.

Om en besynnerlig höna.

Ja va väl en fjortan år, så dö min morbrors kvinje
å ja kom did å skolle hushåle.³⁾ Å där va en hynne sprant
ad itt järe.⁴⁾ De va injen mostor dö, de va di två siste år-
en mostor hom lövde, men så dö homm. Så va ja där sien, å
då så vi allri den hynnen där mer. Hom va lij en ann hyn-
ne, men hom sprant så besönnorlet. Hom så konsti ud - ja,
hom va lij en hynne elles, men hom sprant som hom varken
hörde ellor så. Men där va sådent forondor åver den hyn-
nen. Å där va många trode ad de va hynnens skyll ad mos-
tor hom ble sjuv.⁶⁾ Där va di som skolle forsöje å fånge
hinje, men de va rent omöjelet.

1) Andas. 2) Mor Andersson söker en naturlig förkla-
ring till detta fenomen ("Det var likaväl de anfäktades").
3) Hushålla. 4) Sprang längsefter ett gårde (en gårdes-
gård). 5) Innan. 6) Sjuk.

1)
Månstorps gavlar.

Månstorpe gövle, där tore di ente gå när visse
tidor po nattane, där ble allti nån olýckje. Å ja har
vad där å promenered me - ja vändes mied po Månstorpe-
gåren - men ja tytte ja tore ente gå när dom. Ja kan
ondres om Månstorpe gövle di står inú?, di e skrovlie
å rälle kan ja tántje. Jaså, di gamle gövlane står inú.

Varsel.

3)
Om di hörde nåd felt ellor bomp, så trode di där
skolle nån dö i släjten. Ja kom å tántje po ded hin
kvällen. Där va en bårk falt nárr, ja hadde bränne i en
bårk. Ja konne ente begripe va de va. Å hadde de vad
för i tiden, så hadde di trod de va varsel.

5)
Ja ble liesom litt bang ve ed i alle fall. Å når
ja kom opp po marenen, så lå brännebårken po goled. Å så
har de konned va me mange deler för.

1) Ruinen av det gamla Mogenstrups slott i Södra
Ingelstads socken, Oxie härad, kallas av folket "Måns-
torpe gövle". Gavlarna kvarstå ännu till ansenlig höjd.
2) Vistades. 3) Bompe = falla med ett doft buller, dunsa.
4) Burk, bleckburk där veden ("Bränned") förvarades till
torkning, vid kakelugnen. 5) Rädd (Danska bange).

Svartkonstböcker.

Ja kommer ihu där va små böjor som va så här store, de kom di å sålde. Där va lacked for, å di fick ente lese han fören di hadde kyfft han. Den kalle di for svartkonstbåg, å den skolle varre så nytti så. Å me den skolle di konne fordrive allt möjelet ont, å liesådan gjärre allt möjelet ont.

Sjukdom och hälsa.

Når di va slyve, så skolle di lese åver dom. Där va en stråf di skolle lese, men de har ja glemd. Ja där va allri doktor i mitt himm, skynnt ad vi va så mange glytte, vi va fjortan sysken. Far han ble mied gammel. Han dö nit-tan hondre, han va åtatiåte år gammel.

Där va jo nån klåge, di kallede, som di skolle söje når di va slyve. Å så sto di å momlede, så fick de gå åver om de konne. Där va en långer gammel man som di kallede "Den långe drækten", han konne lese åver slyve. De kalle di for sineri.

Om barns födelse och dop. Kyrktagning.

Di snacke om, når de va nån som va me barn, så fick hom ente gå ud sin de va kväll, for då konne varúlen gjårre dom fortred.

1)
Å når en kvinje skolle gå i kjårke når hom hadde
2)
fåd en liden, så skolle di läjje en kniv å en säjs po dar-
3)
skämmelen, så skolle där injen ha mäjt me å gjårre dom nån
fortred. Di fick ente gå ud fören ni dygn va gåne.

Å så fort di hadde fåd den lille, så skolle di läjje en ull-säjs i sänjen. Så skolle den lie där te di ni dygngen va gåne, så va di fredede.

Så tore di knafft gå nånstans. Po den tiden hadde
4)
di yppne skorsténe, å di fick ente gå ud i stersed fören
5)
di ni dygngen va gåne, di fick ente komme onger åven himmel.
Å di fyste dygngen va di så noge om ad där ente fick nån
blodsdroppe komme udenom. Men dette behövor I jo ente ~~skri-~~
skrive opp - så skolle där graves itt hol inje i hused å
å där skolle di slå ud allt va där kom ifrå kvinjen di
fyste dygngen.

1) D.v.s. kyrktagas. 2) Sax. 3) Dörrtröskelen.
4) Köket. 5) Öppen (i raden ovanför finnes det nyare
uttalet "yppen").

Di döpte barnen for de meste i kjårken, men når barn ble döpte himme, så skolle vanned slås injomhus. Å slo di dopvanned ud, så skolle barned ente trivs.

Å de e då ente länjer sin, än ja va liden, ad di hadde allt de där mange fårr si. Tilleme di fyste åren ja va barnemorske å kom po nåd ställe, så ville ja ha en säjs å läjje i sänjen - de har en grined ad titt sien! Å di som va vande ve ed, di mingde mi po om ded te å bärje me.

Om dödsfall.

Men om där va nån död, å di ble tvättede, så skolle di gimme vanned å slå ed ud ette kisten når di bar lijed ud. De va ente så mange år sin ad de ble åv-läjd. Om di ente slo vanned ud etter itt lij, så skolle de gå igen, di kallor - di skolle ente få nån fred.

Där va jo så mange bestämmelsor hoden de skolle varre.

1) Avlagt, bortlagt. 2) Huru (Danska hvordan).

Källan i Steglarp.

Där va en kille vi drack i (men där ble ente offered i den). Va i all sin da va de nu di kallede han? De kan ja ente komme ihu. Han lå i Stejlorp, tätt ve Fulie. Där killen han va, de hused de kallede di Brännshused, där spøjede de om nattane.

Ättechögen i Fuglie by.

1)

Där va en ättechöj oppad kjärkemuren i Fulie by di skolle välte. Å di hadde körd flere lass ud i markerne, men de va ente po lant när hele höjen. Men di måtte sköv-
2) le den opp igen, å den som hadde ståd fårr ed, han ble
3) krövlinj. (Han konne jo blev dålli ilieväll). Pär Nelsen hidde han, di kalle han Pär Vinter.

Där va en stor går, där va ni ättechöje, men di tore allri å jömne dom ud, di ble rädde sin di hadde vält den härne. Där va jo snack om di andre höjane me, men de har ja glemd.

1) D.v.s. kyrkogårdsmuren. 2) "Skovla", skyffla.
3) Krympling.

Runstenen i Fuglie.

Där sto en sten åverst po höjen ve Fulie kjærke.

1)

Där va lesninj po han. Där va många som skolle tyde den

2)

lesninjen, å den stenen va många, många år gammel.

Men ja ble rädd en gång, så ja trode ja hadde

spronged mi fordarved. Ja hadde vad hos skrädderen po

forrättninj, å ja skolle sin gå te lærerens å höre hont

de va me dom. Å når ja kom forbi höjen me stenen åverst

oppe, så konne ja ente ble klåg po va de konne varre for

nåd, ja täjnte ente po ad de va stenen där sto. Å når ja

hadde vad hos skolemästerens, så sa ja te han ad han kon-

3)

ne gärne fylle mi tebage. Ja ville ente si va de va, for

di sa, ad di skolle ente snacke om ed den samme kvällen,

4)

så skolle di ente ble dällie å ed.

Steglarpe-Jeppan.

I Fulie där va där en di kalle Stejlorpe-Jeppen.

Den skolle hat gjort nåd, de va injen ja kom did. Han kom

5)

om nätterne ve tålltiden å gick i fylle me folk å satte

1) "Läsning", inskrift. 2) Bland dem som undersökte stenen var prof. L. Wimmer från Köpenhamn, som beskriver den i "De danske runemindesmærker". 3) Följa. 4) Även i Bara härad omtalas, att om man sett eller hört något besynnerligt, så fick man inte tala om det samma kväll, så skulle det inte ha någon betydelse. 5) Följe, sällskap.

si opp i våggen. Där va en kvinje som skolle ha en liden
å så skolle mannen hänte barnemorsken å han sior: "Ja tore
ente komme förän klocken itt, ja va rädd Stejlorpe-Jeppen
skolle ta di".

Mor Andersson går vilse.

Å gick di vilse, så skolle di vänne nåd. De va en
natt ja hadde vad i Mellom-Grövie. Ja va precis kommen
ud å byen. Å så va där en bro å ja konne ente hitte broen,
ja konne ente känne igen som de fyst va. Å så kom ja te
samme ställe igen, ja hadde liesom gåd i en ronning¹⁾.

Så hadde di taled om man skolle vänne nåd. Å ja
vände en vante å ja täjnte: "Forstår de ente å vänne en
vante, så får ja vänne en hosse åsse." Å så hjalp de, sin²⁾
så gick ja lie rage vejen himm. Men ja äjte mi for å gå³⁾
där om nattane sin. Ditte häre e så sant som ja siddor⁴⁾
här, ad de gickj po de vised.

1) "Rundning". 2) Håsa, strumpa. 3) Direkt (Det dan-
ska "lige" användes i samma betydelse). 4) "Men jag akta-
de mig för att gå där om nätterna sedan".

I Östra Grevie. 1)

Ja har vänts i alle tre Grövine. Har han hört

tales om rikstesmannen Dahn? Han bode i Ystre Grövie, hans far hidde Pål Mårtensen. Hans kvinje va mied slyv å ja va där titt å passede hinje. Men en gång ja hadde itt ärene did, så ba di mi sidde å vänte. Men ja sa: "Ja har ente tid å sidde här å vänte, for dan e kort." - "Ja hadde elles fårr mi han va lång", svarede då rikstesmannen, for han hidde jo Dahn. De va en långer harre. Han va dokti te å konne skänte så däre.

Självbiografiska upplysningar.

Ja va barnemorske i Fulie i nittan år. Ja po den tiden sa di "jorekvinje". Å sin kom ja hid, å nu har ja vad här i trettifire år.

Men i Stockhólm där kallar di barnemorsken for "ackuschörske". Ja kommer ihu fyste gången ja fickj itt brev där de sto "ackuschörske", så konne ja begripe va där menedes.

Å nu har ja fåd penisjon å medalj åsse, de va jo en for stor äre for mej!

1) D.v.s. Östra, Västra och Mellan-Grevie.

<u>Register.</u>	Sid.
Barndomsminnen	4
Barndop	10
Barnsängskvinnor	9
Bäckahästen	5
Dödsfall	10
Fru Alstad	3-5
Fuglie	11,12
Goenisse	5
Höna, anses bebåda sjukdom och dödsfall....	6
Korstecken, mot maran	6
Kyrka, Fru Alstads	3
Kyrktagning.....	9
Maror	6
Mellan-Grevie	13
Månstorps gavlar, Oxie h:d	7
Praktik, Mor Anderssons (spridda drag)	4,10,12,14
Riksdagsman (M.Dahn i Ö.Grevie)	14
Runsten, i Fuglie	12
Signeri	8

Register.

	Sid.
Självbiografiska upplysningar	14
Steglarp, Fuglie s:n	11
Steglarpe-Jeppan	12
Stockstraff	3
Svartkonstböcker	8
Undantagskvinna, missunnssam	4
Varsel	7
Varulven (fruktad av havande kvinnor)	9
Vilsegående	13
Ättehög (i Fuglie)	11
Östra Grevie	14

207

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

17.

Folkminnen

från

S k y t t s h ä r a d

efter f.d. toffelmakaren Jöns Eriksson, Åkarp, *JE*

f. i Lilla Markie 1833. *f. i Åkarp 1923.*

Upptecknade av Ingemar Ingers

juni 1922.

Personliga minnen.

Vi va elleve sysken å ja va mitt i lyngen,¹⁾ så kal-

led. Å ja börjede å tjene når ja va sex år, ja vaktede
gäss om somrane. Å mitt om vinteren så måtte ja varkelien

²⁾ gå å tygge, men folk va ente rädde for å gi litt mad bort.

Ja tjente en man i Bösort som hidde Jackop Hansen,

³⁾ de va færtifire å færtifem, så va ja där både vintor å

sommor. Den han hadde historier, itt helt skav follet.⁴⁾ Di

skolle ja lese injenad den ene kvällen å fortälle udenad
den andre kvällen.

Hadde de vad for femti år sien, så skolle ja konned
berätte harren mange sänne stråfer. Ja tjente i Norre Åby

å där va två glytte, å di glyttane va så galne ette mej. Å
ja sad å fortalde historier for dom om kvällane. Så fort

⁵⁾ ja hadde å-et om kvällane, så måtte ja fyst gå å bære dom
å sien fortälle for dom.

1) Flocken, skaran. 2) Tigga. 3) D.v.s. 1844 och 1845.
4) Skåp. 5) "Av-ätit", slutat måltiden.

Där e en ofanteli stor höj po Lille Markiegåren
1)
å där va gårsens brydestue byggd, men där så ja allri nåd.
Men når ja tjente i Norre Åby, då va ja bårre barn, å Annors
Olsen hidde mannen. Å ja va många gånge om nätterne oppe
po marken, å allri ad ja så nåd, uden en gång. Ja kom himm
me itt par svårte hästa. Å där va en höj. Å når ja sprinjer
forbi höjen, så lier där en hong, å han reste si opp. Å vi
hadde en hong som hidde Seline, å ja trode de va Seline, å
ja råfte ette han. Å han ble så stor som ja, tyttes ja. Å
ja sprant himm å ja titte mi ente tebage, men ja tyttes
han kom ette mi.

2

Ja minns ja gick vakt i Bösrup i tre vintre. Å po
värt inde ställe i hele byen skolle ja råve frå klocken
tie te klocken fire om marenen. Ja skolle råve vår inde
timme va klocken va, så ja hadde nock å skytte²⁾. Ja hadde
femti öre for vår natt. Di stal så faselet där omkrinj
så de va rent forfardelet. Där va itt tjyvabann som bode
i Fjärinslöv å Froe Alsta, å di stal änne ud te Vemmenhöj.

1) Hydda där lin brytes. 2) Sköta.

Så skolle ja gå inj i prästegåren å råve. Ja skolle gå åver kjårregåren å inj ginnem en släppe mellom länjorne. Å ja hadde en hong me mi. Å en gång precis som ja kom ud po kjårregåren tyttes ja där va nåd po han, å han sprant åver muren å frå den stongen fick ja allri hongen po kjårregåren. - Men där inje i prästegåren har ja fåd mange glas vin å fröknorne når ja va där å råfte om nätterne.

I mine bäste år så va ja gårs-dränj po Lille Markiegåren hos kamrer Flygere. Där va ja i tolv år, å
1) sin va ja po Svanetorp. Så når ja slutede å tjena, så
2) fickj ja erbéte po Alnorp å hadde en krone om dan, men de va for litt. Så ga ja mi te å varre tofflemagere här i Ågorp å de gick bätter.

På en sabel som Jöns Eriksson hade på den tiden han var nattvakt, har hans svärson, målare Hj. Engqvist, Åkarp, anbragt denna inskrift: Jöns Eriksson f. d. 6. 1. 1833. Nattvakt i Bösarp åren 1861-63.

1) Gård i Lomma socken, Bara h:d. 2) Alnorp. I Skyttsmålet uttalas ortnamn på -arp såsom -orp. Jfr. Bösorp, Ågorp.

Berättelser om varulven och maran.

Vårúlane, di snackedes mied om. De har ja i alle fall sitt en, når ja tjente po Skabersjö goss, de va i
1)
Tårrinje ejentelien. Så va ja ude å gick en kväll å ja
2)
hadde en teltre tösor me mi. Så når vi kom ud om byen, så kom där en hong sprinjenes å den ene tösen ble rädd å sa: "De e en vårúl". Å ja så ässe, ad de ene bened sad tebage liesom en rompe. Å ja sprant ettor han å ja konne ente nå han.

Di slos me hongane. Om di ville skicke en hong
3)
po dom så friede di si. Di konne se po di som va de, for
4)
di va allti rövne i ansikted, de va som di slos me hongä. De va visse tidor di ble omskapte.

Där va en man som skolle köre himm me itt lass sä, å kvingen va me han ude po marken. Han flyde hinge tjuvan å han sa: "Om där kommor nån, så stick ente, men slå". Hon hadde en filtkjol onger näen, å han hadde hop-

1) Törringe. 2) Toltre två å tre. Jfr uttrycken trellefira, fillefem. 3) D.v.s. en kvinna som var överfallen av en varulv, befriade sig genom att skicka en hund på honom. 4) Rivna. (Rive, röv, röved, även rev, reved).

ped opp å bitt, å hon hadde befried si. Å så om marenen
 så hadde mannen å den filten i mongen. Å hon frågte han
 ad, om han va ed, å han svarede: "Du ska ha så mien tack
 for du frågte mi, for nu e ja fri".

Där ble vårúle å maror for ad fruentimorne di
 sprant iginnem en fyllehamn ¹⁾ ²⁾ injen di fick barnen, så skol-
 le di få barnen uden besvär. De va po en plass di to tre
 fruentimor, som di to når di ville sprinje ginnem en fyl-
 lehamn. Å di ble straffede, å di tre fruentimorne tvant
 di te å gå nakte te byen.

Där va en dränj som hadde fånged maren. Når hon
 va inge hos han, så satte han en tåll ³⁾ i holled som hon
 hadde kommed iginnom, å så ble hon där. Å di ble gifte å
 di hadde vad gifte länje. Men han ble kje å ed, å viste
 hinge holled å sior: "Res nu som du e kommen". Å så va hon
 borte.

1) "Fölehamn". 2) Innan. 3) Tapp, träplugg.

1)
Jättarna i Gislöv.

Jätter, de har ja hört tales om på sätt å vis.
 Där ble en kjarka byggd nånstans, de va Froe Alsta kjarka.
 Å där uden om Froe Alsta där lå en sten, ja kan gärne si
 där va en trellefire lass i han. De va jättedåttoren i-
 frå Jeslöv hadde slonged den did i sitt flättebån. Den
 kom ente fram å lior ystor om.

De dödes mässa i Bösarps på julnatten.

Når ja nu kommer mi ihu, så va Bösarpe kjarka opp-
 lyst julenatt. De börje klocken elleve, å klocken tolv så
 slutedes de. Å etter va di sa, så yppnedes alle graver, å
 di hadde sammantråde. Så börje di å rinje klocken itt, å²⁾
 di talde om, di som kom å skolle rinja, ad där va ente
 slyckt i kjarkan. Å di hadde ente låv å rinje, fören där³⁾
 va mårrt.

1) Dessa voro fordom vida bekanta i folksägnen och
 omtalas av Nicolovius i "Folkklivet i Skytts härad".
 2) Ringningen till ottesången? 3) Mörkt.

Register.

Sid.

Biografiska upplysningar (barndomsminnen m.m.).	18-20.
Jättar (i Gislöv)	23.
Kyrkor: Sten kastas mot Fru Alstads kyrka	23.
De döda hålla sammanträde i Bösarps kyrka på julnatten	23.
Kyrkogård, Bösarps	20.
Mara (infångas och blir gift med en dräng)	22.
Nattvakt i Bösarp	19.
Varulv (hans utseende, slåss med hundar, överfaller hustrun vid höstarbetet, igenkännes, blir fri. Uppkomsten av maror och varulvar.)	21-22.